

Korstmossen of lichenen in je tuin (deel I)

Het blijft toch iets raars, die lichenen: een symbiotische samenlevingsvorm tussen een schimmel en een alg. Recent onderzoek wijst ook op de aanwezigheid van een gist. Bovendien geeft elke verschillende combinatie schimmel/alg een ander soort licheen. En bij welke 'groep' brengen we die lichenen onder? 95% van het organisme bestaat uit schimmel: dus best bij de zwammen!

Lichenen bestaan ook al erg lang. Reeds voor de splitsing van Amerika en Europa floreerden ze. Een groot percentage van de Noord-Amerikaanse lichenen zijn dan ook dezelfde als in Europa.

Enkele jaren terug organiseerde de Vlaamse Werkgroep Bryologie en Lichenologie (www.vwbl.org) enkele excursies in het Roeselaarse. Ook onze tuin werd letterlijk onder de loep genomen en we vonden zomaar eventjes 36 soorten. Om die variatie te begrijpen moet ik onze tuin toch even voorstellen.

Die ligt binnen de ring van Roeselare en is met zijn 27 are relatief groot voor die locatie. De tuin wordt omzoomd door een 25-tal knotwilgen van ongeveer 30 jaar oud en in de zuidwesthoek groeit een klein bosje. Boven het terras aan de westelijke zijkant van het huis vind je een overgroeide houten pergola van robiniahout. Daarnaast ligt de zitput met bakstenen metselwerk tegen een aarden wal met varens. Een steriel gazonnetje hebben we eigenlijk niet, wel een bloemrijk graslandje, enkele kleine weiden, afgeboord met kastanjehout, waarop twee Drentse heideschapen grazen en waar op verschillende hoog- en halfstambomen van appel en peer groeien. Verder vervolleden een Engelse border, een poel, twee kleine vijvertjes en de groenten-, kleinfruit- en kruidentuin onze facetrijke tuin.

De verschillende tuindelen leveren verschillende leefomstandigheden voor lichenen, wat die 36 soorten in onze

tuin verklaart. Merkwaardig, maar uit de lichenenexcursies blijkt ook dat Roeselare, qua biodiversiteit en natuur een van de armste regio's van Vlaanderen, een gelijkwaardige lichenrijkdom bezit als andere regio's. Aangenaam om te horen! Maar een aantal soorten, vooral op boomstammen, wijzen wel op een heel sterke stikstofdepositie.

Hieronder bekijken we een aantal verschillende ondergronden en typische soorten: bakstenen muurtjes en dakpannen (zuur), dood hout (neutraal), betontegels (basisch), stammen van appelbomen en knotwilgen (basisch), en ... fotovoltaische panelen.

1. Bakstenen muurtjes en dakpannen

Op de muurtjes zitten witgrijze vlekken die zich relatief snel uitbreiden. Even de loep erbij geeft onmiddellijk een hint: een schriftmos. Snel wordt duidelijk dat het **Muurschriftmos** (*Opegrapha*

De aarden wal met varens naast de zitput (de witte vlekken op de bakstenen zijn groeiplaatsen van Muurschriftmos) en achter de Engelse border het huis met de zonnepanelen.

calcareo) is. De soort is zeer variabel met een dunne, witgrijze of roest-roze thallus (de 'plant' in zijn geheel) die oppervlakkig ingroeit in het substraat. De donkere apotheciën (vruchtlichamen van de schimmel) zijn onregelmatig ster-vormig vertakt.

De laatste jaren breidt ook een beker-mos sterk uit op onder andere de bo-venzijde van de bakstenen muurtjes. Waarschijnlijk verspreiden ze zich vanaf de bovenzijde van de pergolastammen waarop honderden podetiën (gesteelde vruchtlichamen) staan. De lichtgroene kleur en zeer fijne soralen (plaatsen waar 'poederkorrels' gevormd worden. Die korrels kunnen tot een nieuwe thal-lus uitgroeien.) maken de determinatie eenvoudig: **Kopjes-bekermos** (*Cladonia fimbriata*).

Op de oude Boomse pannen op de noordelijke uitbouw van het huis groei-en blauwgrijze vlekken die heel variabel zijn van kleur en vorm. Als beginnend lichenoloog kon ik de soort niet deter-mineren. Met een pan onder m'n arm trok ik enkele jaren geleden naar een van onze eerste studie- en determina-tieavonden met Hans Vermeulen. Het

verdicht: **Stofglimschotelkje** (*Lecania erisybe* (Ach.) Mudd).

2. Dood hout (o.m. kastanjehou-ten weidepalen, larixplanken, robi-niastammen en oude treinbielzen)

Licht tot matig verweerd hout draagt een schat aan lichenen, maar ik zal slechts enkele duidelijke soorten bespreken.

In de weide staat reeds tien jaar een struikvormig licheen diffuus op de plan-ken van de ruif, maar de laatste vier jaar ontwikkelden zich ook twee struikjes op de kastanjehouten paaltjes van de afslui-ting. De groengrijze bovenzijde contras-teert met de wittere onderzijde, en dat kenmerk is typisch voor het onregelmati-g en dicht vertakte **Eikenmos** (*Evernia prunastri*). De randen zijn vaak bezet met onregelmatige sorediën ('poederkorrels' die tot een nieuwe 'plant' kunnen uit-groeien). Bij takmossoorten (*Ramalina*) zijn boven- en onderkant gelijk van kleur.

Een mooi bladvormig schildmos is **Groot schildmos** (*Parmotrema chi-nense*). De heldergrijze bovenzijde steekt mooi af tegen de bruingerande zwarte onderzijde. De lobben zijn tot 2 cm breed. Witgele bolle soralen vind je

aan de rand van de lobben. Tot de ja-ren '90 vond je deze soort enkel in de kuststreek, maar ondertussen is ze een algemene epifyt ('plant' die op andere planten groeit zonder daaraan voedsel te onttrekken) geworden.

Dominant aanwezig op de larixplanken boven de ruif is **Gestippeld schild-mos** (*Punctelia subrudecta*). Grote thalli groeien ook op de hogere takken van de fruitbomen. Dit bladvormig, metallic-grijs licheen met ronde geelwitte pseudocyp-hellen (dunne plekken in de schors van het licheen) die niet veel verschillen in grootte kan je gemakkelijk herkennen. De geelgrijze soralen ontstaan op de pseudocypellen. De onderzijde kleurt rozebruin tot donkerbruin.

Het vervolg van dit artikel vind je in de juli-editie van 'de knotwilg'. In tussen-tijd organiseert Zwalimop nog enkele lichenenexcursies. Alle praktische info in de activiteitenkalender middenin dit tijdschrift, en steeds welkom om deze ondergewaardeerde organismen te le-ren kennen!

Tekst en foto's: Peter Hantson

Van boven naar onder: Muurschriftmos, Kopjes-bekermos, Stofglimschotelkje, Eikenmos, Groot Schildmos & Gestippeld Schildmos..